

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

II.501.2.2017II.501.2.2017.MM

Pan

Zbigniew Ziobro

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

W moim zainteresowaniu pozostaje problematyka zwalniania z tajemnicy lekarskiej w zakresie żądania przez prokuratora dokumentów zawierających dane objęte tajemnicą lekarską i jednocześnie tajemnicą psychiatryczną (art. 226 k.p.k.).

W następstwie badania wpływających do mnie wniosków, ujawniła się rozbieżność w stosowaniu art. 226 k.p.k. W jednym z przypadków dotyczących sytuacji zlecenia sporządzenia opinii sądowo - psychiatrycznej dla podejrzanej prokurator rejonowy zwolnił lekarza z tajemnicy zawodowej i zażądał wydania dokumentacji medycznej co do dwóch poradni, z których korzystała osoba podejrzana. W sprawie tej złożono zażalenie wskazując, że naruszony został przepis art. 180 § 2 k.p.k., z którego wynika, że uprawnionym do zwolnienia z tajemnicy lekarskiej jest wyłącznie sąd. Sąd Rejonowy uwzględnił zażalenie i uchylił postanowienie prokuratora.

W drugim przypadku, prokurator rejonowy zwolnił lekarza psychiatrę z tajemnicy zawodowej i wezwał do przedłożenia dokumentacji medycznej. W tej sprawie, postanowieniem sąd oddalił zażalenie przyjmując, że przepis art. 226 k.p.k. uprawnia prokuratora do zwolnienia z tajemnicy lekarskiej w zakresie tajemnicy zawartej w treści dokumentów.

Należy podkreślić, że treść informacji objętych tajemnicami zawodów medycznych jest w większości przypadków utrwalana w dokumentacji medycznej. W postępowaniu

karnym, zgodnie z art. 225 § 1 k.p.k., jeżeli osoba, u której dokonano zatrzymania rzeczy lub u której przeprowadza się przeszukanie, oświadczy, że wydane lub znalezione przy przeszukaniu pismo lub inny dokument zawiera wiadomości objęte tajemnicą zawodową lub inną tajemnicą prawnie chronioną albo ma charakter osobisty, organ przeprowadzający czynność przekazuje niezwłocznie pismo lub inny dokument bez jego odczytania prokuratorowi lub sądowi w opieczętowanym opakowaniu. Ponadto, w § 4 uregulowano status wydanej, odebranej lub znalezionej w toku przeszukania dokumentacji psychiatrycznej, która jest przekazywana przez organ przeprowadzający czynność, z zachowaniem rygorów określonych w § 1, sądowi lub prokuratorowi. Artykuł 226 k.p.k. stanowi zaś, że w kwestii wykorzystania dokumentów zawierających informacje niejawne lub tajemnicę zawodową, jako dowodów w postępowaniu karnym, stosuje się odpowiednio zakazy i ograniczenia dotyczące przesłuchiwania świadków.

Przepis art. 226 k.p.k. w zdaniu drugim przewidział wyjątek od wynikającej z art. 180 § 2 k.p.k. zasady sądowego rozstrzygnięcia w kwestii uchylenia wskazanych tam pięciu szczególnych tajemnic – „w postępowaniu przygotowawczym o wykorzystaniu, jako dowodów, dokumentów zawierających tajemnicę lekarską decyduje prokurator”. Przyjęte w tym przepisie rozwiązanie, niewymagające w tej mierze wydania orzeczenia niezależnego i niezawisłego sądu, w praktyce znacząco osłabia pozycję tajemnicy lekarskiej w obrocie prawnym.

Pojawia się jeszcze kwestia pochodzenia takiej dokumentacji, tj. sposobu uzyskania dowodu dla postępowania karnego. Art. 226 k.p.k. znajduje się w rozdziale dotyczącym zatrzymania rzeczy oraz przeszukania, więc jego zakres powinien być ograniczony wyłącznie do dokumentów uzyskanych w wyniku tych czynności¹.

Zwolennicy powyższej regulacji wskazują, iż kwestia ochrony tajemnicy lekarskiej na gruncie postępowania przygotowawczego jest zróżnicowana ze względu na rodzaj dowodu. Podkreśla się, że art. 180 § 2 k.p.k. dotyczy lekarza występującego w roli świadka, tj. dowodu z przesłuchania, natomiast art. 226 k.p.k. ma zastosowanie do dowodów z

¹ T. Grzegorzcyk, Komentarz do art. 225 oraz 226 Kodeksu postępowania karnego, w: Komentarz do kodeksu postępowania karnego, Tom I, art. 1-467, Lex 2014. Odmienne: S. Steinborn, LEX, komentarz do 226 k.p.k., stan prawny 30.01.2016.

dokumentów. Zdaniem A. Górskiego dowód z dokumentu zawierający tajemnicę lekarską podlega, w postępowaniu przygotowawczym, odrębnemu reżimowi prawnemu, który jest wyznaczony treścią art. 226 k.p.k. Zatem z treści art. 226 k.p.k. miałyby wynikać uprawnienie prokuratora do dysponowania tajemnicą lekarską zawartą w dowodach z dokumentów².

W ocenie A. Górskiego, w zakresie, w jakim tajemnica psychiatry nie dotyczy wyjawionego lekarzowi czynu zabronionego, podlega reżimowi z art. 180 § 2 k.p.k, a zatem również reżimowi z art. 226 k.p.k., który zdaniem tego autora zmienia reżim dysponowania tajemnicą lekarską na etapie postępowania przygotowawczego. Trudno wskazać normatywne motywy przemawiające za takim rozwiązaniem. Nie można w szczególności dopatrzeć się jakichkolwiek względów aksjologicznych przemawiających w zestawieniu z tajemnicą adwokacką, notarialną, czy dziennikarską - na niekorzyść tajemnicy lekarskiej. Wydaje się raczej, że rozwiązanie jest podyktowane racjami praktycznymi. Dowód z dokumentacji lekarskiej jest powszechny w praktyce i bardzo ważny dla organów postępowania przygotowawczego. Po drugie zaś, nie bez znaczenia jest postawa samych zainteresowanych, tj. środowisk lekarskich, które są bardziej skore do ustępstw wobec ustawodawcy niż reprezentanci innych chronionych w art. 180 § 2 k.p.k. profesji³.

Powyższe argumenty są jednak nieprzekonujące. Oczywiście ta niejednorodność trybów nie zasługuje na aprobatę – z tych też względów *de lege ferenda* postulować należy usunięcie z art. 226 k.p.k. zdania drugiego. W literaturze już dawno zauważono, że decyzja w kwestii zwolnienia z tajemnicy powinna być zastrzeżona dla sądu⁴ - zresztą przyjęcie takiego właśnie rozwiązania w art. 180 § 2 k.p.k. spotkało się w literaturze z aprobatą. Wyjątek z art. 226 zd. 2 k.p.k. *de facto* oznacza możliwość ominięcia przez prokuratora sądowej pieczy nad docieraniem do wiadomości objętych tajemnicą lekarską.

Ograniczeniem w stosunku do omawianych uprawnień sądu w postępowaniu karnym jest regulacja zawarta w art. 199 k.p.k., gdzie wskazano, że „złożone wobec biegłego albo wobec lekarza udzielającego pomocy medycznej oświadczenia oskarżonego, dotyczące

² A. Górski, Lekarz w procesie karnym (wybrane zagadnienia), w: Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, tom II, WKP 2012.

³ A. Górski, Lekarz w procesie karnym..., op. cit.

⁴ zob. A. Kaftal, Niektóre zagadnienia prawa dowodowego w świetle k.p.k. 1969 r., Państwo i Prawo 1970, nr 1.

zarzucanego mu czynu, nie mogą stanowić dowodu”. Skoro nie mogą one stanowić dowodu w postępowaniu, to informacje z nich wynikające nie powinny być ujawniane – rygory związane z tajemnicą lekarską powinny być w tym przypadku zachowane. Jeszcze silniejszy mechanizm ochronny tajemnicy zawodów medycznych wynika z ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (dalej „ZdrowPsychU”): zgodnie z art. 52 ust. 1 ZdrowPsychU, nie wolno przesłuchiwać osób obowiązanych do zrealizowania wynikającego z tej ustawy obowiązku zachowania tajemnicy, jako świadków na okoliczność wypowiedzi osoby, wobec której podjęto czynności wynikające z niniejszej ustawy, co do popełnienia przez nią czynu zabronionego pod groźbą kary. Zakaz ten jest stosowany odpowiednio do lekarzy wykonujących czynności biegłego (art. 52 ust. 2 ZdrowPsychU). W art. 199 k.p.k. i art. 52 ZdrowPsychU uregulowano zakazy dowodowe niezupełne bezwzględne⁵.

Prezydium Naczelnej Rady Lekarskiej w apelu podjętym 18 września 2015 r. wskazało, że punktem odniesienia dla wszystkich rozwiązań dotyczących tajemnicy lekarskiej powinien być art. 180 § 2 k.p.k., który przewiduje, że „tajemnica lekarska może być ujawniona tylko za zgodą sądu powszechnego, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości oraz danej okoliczności nie da się ustalić w inny sposób, jak tylko poprzez ujawnienie tej tajemnicy”⁶. Rozwiązanie przyjęte w Kodeksie postępowania karnego uchodzi za modelowe, ponieważ decyzja o ujawnieniu tajemnicy scedowana jest na sąd powszechny, a nie na organ prowadzący postępowanie (prokuratora czy policję), a ponadto decyzja o ujawnieniu tajemnicy lekarskiej nie jest pozostawiona swobodnemu uznaniu sądu, lecz obwarowana przesłanką dobra wymiaru sprawiedliwości oraz niezbędności przeprowadzenia tego dowodu.

Brak dostatecznej ochrony tajemnicy lekarskiej i związane z tym narażenie pacjentów na zbyt szeroki dostęp różnych organów i instytucji do informacji związanych z sferą prywatności objętą stanem zdrowia i leczeniem może podważyć zaufanie stanowiące podstawę prawidłowych relacji pacjenta z lekarzem. Ponadto naruszenie obowiązku

⁵ Zob. K. Światała, Wyjątki od obowiązku zachowania tajemnic zawodów medycznych, Monitor Prawniczy 12/2014

⁶ Apel dostępny jest na stronie: http://www.nil.org.pl/aktualnosci/apel-prezydium-nrl-do-ministra-zdrowia-w-sprawie-podjecia-dzialan-legislacyjnych-zmierzajacych-do-zapewnienia-nalezYTEj-ochrony-tajemnicy-lekarskiej?SQ_DESIGN_NAME=print (ostatni dostęp: 5 czerwca 2017 r.)

przestrzegania tajemnicy lekarskiej może skutkować pociągnięciem lekarza do odpowiedzialności zawodowej, cywilnej, a nawet karnej. Powyższe argumenty przemawiają za usunięciem zdania drugiego art. 226 k.p.k.

Mając zatem na względzie przedstawione racje, poddaję uprzejmie pod rozagę Pana Ministra podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do nadania nowego brzmienia art. 226 k.p.k. poprzez usunięcie zdania drugiego; będę także zobowiązany za poinformowanie mnie o zajętych stanowiskach w tej materii.